

WOLE SOYINKA, AFRIKA'YA DAİR, (ÇEV.) MERVE YALÇIN, ANKARA, HECE YAYINLARI, 2018, ISBN: 978-605-6864-51-3, SS. 207.

WOLE SOYINKA, OF AFRICA, (TRANS.) MERVE YALÇIN, ANKARA, HECE YAYINLARI, 2018, ISBN: 978-605-6864-51-3, PP. 207.

Yıl 5, Sayı 2, ss.186-188.

Year 5, Issue 2, pp.186-188.

Makale Türü: Kitap İncelemesi

Article Type: Book Review

Geliş Tarihi: 23.01.2025

Submitted: 23.01.2025

Kabul Tarihi: 23.03.2025

Accepted: 23.03.2025

DOI: 10.58851/africana.1625801

Atıf Bilgisi / Reference Information

Güler, A. (2025). Wole Soyinka, Afrika'ya Dair, *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 5 (2) , 186-188.

Ayşegül Güler

Dr. Öğr. Üyesi, Ayşegül GÜLER, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Karaman/ Türkiye, aysegulguler@kmu.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-5014-4825

Öz

Yazar Wole Soyinka Hristiyan öğretileri ve kabile geleneklerinin öğretildiği bir ailede büyümüştür. İngiltere'de eğitime devam eden yazar, Nijerya siyasi elitini hic veden tiyatro oyunları yazmaya başlamıştır. Kitap Afrika'nın köleleştirilmesi sürecini anlatırken farklı bölgelerden örnekler vermiştir. Afrika kültürünün sömürgecilikten nasıl etkilendiği anlatılmıştır. Yazar Afrika'nın kültür ve geleneklerinin farklı olmasına rağmen sömürgecilerin bunları dikkate almadığını, kıtayı istedikleri gibi paylaşıtlarını ifade etmiştir. Sömürgecilerin oluşturduğu yapay ülkelerin sorgulanması gerektiğini iddia eden yazar yerel kabile inanışlarına dönüşü istemektedir. Kitap özellikle yerel inanç ve geleneklerin tekrarı kıtaya hâkim olması gerektiğini, insanların bu şekilde geçmişlerine bağlanacaklarını anlatmıştır. Diğer inançların eleştirisini yapan yazarın kitabı genel olarak Afrika yerel inançları ekseninde oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afrika, yerel inanç, kölelik, sömürgecilik, kültür.

Abstract

Author Wole Soyinka grew up in a family where he was taught Christian teachings and tribal traditions. The author, who continued his education in England, began writing theater plays satirizing the Nigerian political elite. The book gave examples from different regions while explaining the process of enslavement in Africa. How African culture was affected by colonialism is explained. The author stated that although Africa's culture and traditions were different, the colonialists did not take these into consideration and shared the continent as they wished. The author, who claims that the artificial countries created by the colonialists should be questioned, wants a return to local tribal beliefs. The book particularly explained that local beliefs and traditions should once again dominate the continent, and that people would connect to their past in this way. The author's book, which criticizes other beliefs, is generally based on African local beliefs.

Keywords: Africa, indigenous belief, slavery, colonialism, culture.

Yazarın tam adı Akinwande Oluwale Soyinka olup 1934 Nijerya’da doğmuştur. Wole Soyinka Hristiyan öğretileri ve kabile geleneklerinin öğretildiği bir ailede büyümüştür. İngiltere’de eğitimine devam eden yazar, Nijerya siyasi elitini hicveden tiyatro oyunları yazmaya başlamıştır. 1960 yılında Rockefeller bursunu kazanarak Nijerya’ya dönmüş ve Afrika tiyatro eserlerini incelemiştir. Aynı zamanda siyasi eylemci olan yazar Nijerya iç savaşının durması yönünde çağrı yaptığı için 22 ay tutuklu kalmıştır. Tiyatro oyunları, şiir, roman eserleri bulunan yazar Nijerya’nın önemli yazarlarından kabul edilmektedir.

Afrika’ya Dair kitabı temelde iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm “Geçmişten Bugüne” başlığı altında Kara Kıta? Veya Batının Kataraktı? Herodot’un Çocukları, Dördüncü Boyutun Kurgulanışı ve Unutkanlık Ağacı: Darfur’da Hala Ayakta alt başlıkları bulunmaktadır. İkinci bölüm “Beden ve Ruh” başlığı altında ise Zincirlerin Seçimi, Bir “Yaşam Şekli” Değil, Fakat Bir Varoluş Rehberi, Bir Kıtanın Maneviyatı ve Orunmila Buyurur: Arabulucu Bir Aktör Olarak Afrika alt başlıklarını içermektedir.

Birinci bölümde Afrika umut ve umutsuzluk arasında yalpalamaya mahkûm olarak ifade edilmiştir. Radyo istasyonlarının Afrika’nın farklı ülkelerinden farklı olaylara yol açtığı anlatılmıştır. Ruanda soykırımında Mille Collines radyosu “böcekleri öldürme vakti” anonsuyla halkı katliama teşvik etmiştir. Buna karşın Mano Nehri Birliği ülkelerinde radyo, insanları bilgilendirme amacıyla kullanılmıştır. Kitapta kıtada yaşanması kesin olan çatışmaların kaynağı 1884 Berlin Batı Afrika Konferansı görülmektedir. Çünkü Afrika kıtası kültürden, sömürgecilik öncesi ticaret modellerinden ve kalkınma geleneklerinden oluştuğu halde o konferansta bunlar dikkate alınmamıştır. Konferans tarihi geçmişi, dilleri ve ekonomik bağlantıları dikkate almadan batılı güçler arasında Afrika’yı paylaşmıştır. Afrika barındırdığı ülkelerin sınırları hiçbir zaman kendi çizmemiştir, bu sınırlar başkaları tarafından aşağılayıcı şekilde dayatılmıştır. Bu ortamda mevcut koşullarda kıtadaki ülkeler var olmaya devam edebilir mi, ülkeler birleşebilir mi gibi sorular sorulmaktadır. Sömürgeci güçlerin meydana getirdiği yapay ülkelere bakıldığında Afrikalı liderlerin bunu sorgulaması muhtemeldir. Afrika’nın kendi çıkarları, nüfusun azalması, tarlaların mayımla döşeli olması yüzünden ekilemeyeşi, sınırların korunduğu bir düzen kıta sakinlerinin menfaatine midir? Bu soruların yanında Afrika nedir sorusu sorulmaktadır. Genel olarak siyasi nitelikleriyle renk, saç ve farklı dış görünüş özellikleriyle tanınan ırkın anavatanı veya sömürgecilerin kullandığı coğrafi bir ifadedir.

Yazara göre Afrika hiçbir zaman hegemonyacı bir tehdit oluşturmamıştır. Ancak hegemonyacıların savaş alanı haline gelmektedir. Amerika kıtası veya Avustralya kıtasının aksine kimse Afrika kıtasını keşfettiğini iddia etmez. Köle ticaretinden, köle kıyası olarak bahsedilen yerlerde gelişmeler yaşanmaktadır. Afrikalı Amerikalıların tatillerini Avrupa barlarında para harcayarak geçirmesi yerine geçmişin izlerine şahit olup öğrenmeleri için tatil yeri olarak planlanan kıyılar (Badagry köle deposu) gözyaşlarıyla doludur. O yüzden turizm için kullanılması planlanan bu kıyıların turizm için uygun olup olmadığı tartışılmaktadır. Ancak Afrikalıların kölelik deneyiminde iki kabilenin yeri önemlidir. Mobee kabilesi serveti 19. yüzyıla dayanır. Servet nedeni ise bölgesinin mülkiyetini İngilizlere verilmesi ve kabile reisnin köle ticaretine yaptığı karlı yatırımdır. İngiltere, Fransa gibi devletler kabile reislerini rüşvet vererek elde etmiştir. Diğer kabile ise Abass kabilesidir, reisi çocukken köle olarak satıldığı halde kendi de köle ticareti sayesinde, köle tüccarlarına komisyonculuk yaparak zengin olmuştur. Yazar burada kölelik koşullarını yaşamış olanların kendi türlerini köleleştirmeyi düşünme kapasitelerine şaşırdığını ifade etmiştir.

Kıyı şeridinden iç kesimlere gidildiğinde de durum aynıdır. İngiliz, Hollandalı, Fransız ve Portekizlilere ait köle kaleleri, zindanlar, kalıntılar bugün bile halen durmaktadır. Bu köleler gemilere bindirilmeden önce meşhur ağacın çevresinde yürüyerek daire çizerek ritüel yapıyordu. Bu ritüelin amacı memleketini, evini, akrabalarını unutmalarını sağlamaktır. Ayrıca amaçlanan diğer şey ise köle satıcılarının endişelerini gidermektir. Çünkü inanışa göre kurbanlar sürgünde ölürse onların ruhu satıcılara musallat olabilirdi bu yüzden belirledikleri ağaç ritüelini yaptırıyorlardı. Ritüele bakıldığında tüccarların yaptıklarının günah olduğu bilincinde olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu ritüel yabancılar tarafından değil bu insanlar tarafından tasarlanmıştır.

İkinci bölümde köle torunlarının Hristiyan yetiştirilme tarzına batmış Afrika’da kullanılan dilin Hristiyan metaforlarıyla ifade edilmesi anlatılmıştır. Yazara göre bu köle topluluğu esaretin ne olduğunu anlamıştı ancak kendilerine dayatılan dinlerin tehlikelerini anlamaları zaman almıştır. Sömürgeciler dini ve kültür dayatması yapmıştır. Afrikalılar için Afrika dinlerinin daha mütevazı rolü olduğu ve farklı bir dünya görüşü sunduğu belirtilmektedir. Kendi anılarından bahseden yazar yaşadığı ortamı anlatırken şifacılarla komşu olduklarından bahsetmektedir. Hristiyan bir ailede büyümesine rağmen babalawono yani yoruba şamanlarına ilgi duyan yazar çocukların onlarla iletişime geçmesinin yasaklandığını çünkü onların pagan olduğunu söylemiştir. Geleneksel şifacıların önemine değinen yazar, özellikle psikiyatrik tıp alanında geleneksel şifacılarla işbirliği yapılmasını tavsiye etmektedir. Geleneksel kırık çıkıkçıların kıtada sık görüldüğünü, kıtaya İslam ve Hristiyanlık gelmeden önce maneviyatını bir şekilde ifade ettiğini iddia etmiştir. Kıtadaki din olağanüstü olaylarla ilgili bir süreç olmuştur ve kutlamaların yapıldığı ayınlar topluca gerçekleştirilmektedir. Yazar dinleri sorgulamış, çatışmaların merkezi olduğunu, Ruanda katliamında liderlerin bazılarının bu suçu teşvik ettiğini ve bu kişilerin Hristiyan rahipler olduğunu hatırlatmıştır. Yazar rahiplik sınıfının arabuluculuğunun olumsuz tarafı temsil ettiğini, dünya genelinde Roma Katolik rahiplerinin sömürücü cinsel sapkınlıklarını hatırlatmıştır.

Kitap genel olarak Afrika’yı ele alsa da anlatım olarak farklı bölge ve alanlarla örneklendirme yapılmış ve geçişler hızlı gerçekleştiği için yer yer kopukluklar oluşmuştur. İlk bölüm Afrika kıtası insanların sömürgeleştirilme süreci ve sonrasındaki olaylar anlatılırken ikinci bölüm özellikle din konusuna yoğunlaşmıştır. Yazar yerel Afrika kültürel değerlerini ve dinlerini daha değerli gördüğünü belirtirken Hristiyanlık ve İslam’ı katı şekilde eleştirmiştir. Eleştirdiği inançların ayrılmaya neden olduğunu iddia ederken Yahudilik ya da yerel inançları ciddi şekilde eleştirmeyi tercih etmemiştir. Afrika’ya Dair kitabı Afrika hakkında genel bilgi edinmek ve tarihi süreci öğrenmeyi isteyenler için değil, özellikle Afrika yerel inançları hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler için okunması uygun olacaktır.